STATUTUL JURIDIC AL SPECIALISTULUI ŞI AL EXPERTULUI LA EFECTUAREA CONTROLULUI VAMAL

Pavel ŢURCAN,
doctor în drept
Octavian CIOBANU,
doctor în drept

SUMMARY

In cases where it is necessary to carry out verification checks attracting some special skills and knowledge, customs authorities are entitled to invite specialists. Specialist functions consist in giving help to fulfill customs control (participation in customs control, conducting separate actions, granting explained the actions carried out).

Keywords: specialist, expert, expertise, expert report, expertise repeated, additional expertise

REZUMAT

În cazurile în care este necesară atragerea la efectuarea acţiunilor de verificare a unor capacităţi şi cunoştinţe speciale, organele vamale sînt în drept să invite specialişti. Funcţiile specialistului constau în acordarea ajutorului organelor vamale la îndeplinirea controlului vamal (participarea la efectuarea controlului vamal, efectuarea unor acţiuni separate, acordarea explicaţiilor asupra acţiunilor efectuate).

Cuvinte-cheie: specialist, expert, expertiză, raport al expertului, expertiză repetată, expertiză suplimentară

Introducere. În conformitate cu DEX-ul, expertul este definit drept persoană care posedă cunoştinţe temeinice şi experienţă într-un anumit domeniu; specialist de mare clasă sau persoană competentă într-un anumit domeniu, numită de un organ de stat sau de părţile interesate pentru a face o expertiză [17]. În sfera vamală, domeniile cunoştinţelor specializate care necesită implicarea expertului sau specialistului pot fi diverse, de exemplu: dispozitiv şi echipamente tehnice ale mijloacelor de transport, culturologie, domeniul bijuteriilor, contabilitate, aplicarea mijloacelor tehnice şi alte ramuri ale ştiinţei [16, p. 178].

Totodată, organul vamal este în drept să antreneze specialişti şi experţi din organele de drept şi de control din diferite unităţi economice, indiferent de tipul de proprietate şi forma de organizare juridică, pentru acordarea asistenţei la efectuarea controlului vamal. Cererea organului vamal de antrenare a specialiştilor şi experţilor la efectuarea controlului vamal este executorie pentru conducătorii autorităţilor publice, unităţilor economice în care activează specialistul sau expertul solicitat. Cheltuielile suportate în legătură cu antrenarea specialiştilor şi a experţilor din iniţiativa colaboratorilor vamali sînt acoperite de organele vamale.

Expertul vamal este o persoană cu funcţie de răspundere a organului vamal căreia i se atribuie competenţă în efectuarea expertizei vamale [8, p. 156]. În calitate de experţi pot fi numite persoane instruite care dispun de cunoştinţe enciclopedice şi speciale, de experienţă şi deprinderi profesionale într-un domeniu de referinţă [13, p. 296]. Spre deosebire de specialist, expertul, de regulă, nu acordă asistenţă organului vamal la efectuarea controlului vamal, deoarece în funcţiile sale intră prezentarea concluziilor cu referire la întrebările puse.

Metode aplicate şi materiale utilizate. În procesul studiului au fost folosite următoarele metode de investigare ştiinţifică: analiza logică, analiza comparativă şi sinteza. În calitate de materiale au servit lucrările ştiinţifice ale cercetătorilor autohtoni şi de peste hotare, precum şi legislaţia în materie a Republicii Moldova.

Rezultate şi discuţii. Specialistul poate fi implicat în desfăşurarea verificării documentelor şi informaţiilor, controlului fizic, controlului corporal, examinarea încăperilor şi teritoriilor, prezenţa asupra mărfurilor a semnelor de identificare.

Pe parcursul desfăşurării activităţii sale, specialistul are drepturi şi obligaţii. Astfel, specialistul **are următoarele drepturi**:

- să ia cunoştinţă de materialele privind obiectul acţiunilor săvîrşite cu participarea lui;
- să pună întrebări legate de obiectul acţiunilor sale participanţilor la asemenea acţiuni cu permisiunea colaboratorului vamal;
- să ia cunoştinţă de documentele întocmite în rezultatul efectuării acţiunilor la desfăşurarea controlului vamal la care a luat parte şi să înainteze cereri sau obiecţii asupra acţiunilor înfăptuite, care trebuie însemnate în aceste documente [9, p. 157-158].

Totodată, specialistul **este obligat**:

- să participe la efectuarea acţiunilor care necesită cunoştinţe speciale şi să dea explicaţii asupra acţiunilor efectuate;
- să confirme prin semnătură

efectuarea acţiunilor indicate, veridicitatea conţinutului lor şi rezultatele obţinute [7, p. 148].

Pentru efectuarea expertizei mărfurilor, în calitate de expert poate fi desemnată persoana care nu este interesată de rezultatele cercetării sau expertizei mărfurilor şi care, aplicînd cunoştinţele sale speciale, va prezenta concluzii întemeiate şi obiective.

O condiţie obligatorie pentru a primi acest drept o constituie cunoştinţele fundamentale în domeniile vamal, juridic, comercial, cultural, cunoaşterea bazelor procedurii vamale şi a expertizei, cunoaşterea relaţiilor de piaţă în legătură cu materialele cercetate, precum şi calificarea înaltă care depinde de activitatea informaţională. Acesta trebuie să deţină cunoştinţe în domeniul ştiinţelor reale, tehnice şi umanitare.

Expertiza, de regulă, se efectuează în laboratoarele vamale de către experţii acestui laborator. Efectuarea expertizei vamale în alte organizaţii de expertiză sau împuternicirea pentru efectuarea expertizei a unei alte persoane (nu a expertului vamal), se efectuează numai în caz de imposibilitate a realizării unei astfel de expertize de experţii vamali [16, p. 180].

În procesul efectuării expertizei, expertul se obligă:

a) să facă în raportul său concluzii obiective şi temeinice asupra întrebărilor ce i se pun, să delimiteze concluziile făcute în baza aplicaţiilor electronice sau a literaturii de specialitate care nu au fost verificate de el;

b) să prezinte organului de urmărire penală sau instanţei de judecată documentele ce confirmă calificarea lui specială, să-şi aprecieze obiectiv capacitatea şi competenţa sa pentru formularea concluziilor respective;

c) să nu divulge unor terţe persoane informaţiile ce i-au devenit cunoscute în procesul efectuării cercetării (expertizei) sau în urma participării la şedinţa de judecată, precum şi cele care constituie secret de stat, de serviciu, secret comercial sau alt secret ocrotit de lege;

d) să respecte alte obligaţii prevăzute de legislaţia în vigoare [1].

Acestea pot fi completate cu obligaţiile privind calificarea profesională conform cărora expertul trebuie să corespundă cerinţelor de calificare pentru domeniul de referinţă, să-şi ridice permanent nivelul de competenţă şi de profesionalism şi să asigure confidenţialitatea informaţiilor obţinute.

Legislaţia vamală a Republicii Moldova prevede pentru expert şi anumite drepturi:

a) să ia cunoştinţă de materialele prezentate în legătură cu obiectul cercetării (expertizei);

b) să solicite punerea la dispoziţie a materialelor suplimentare necesare pentru prezentarea concluziilor;

c) să refuze să formuleze concluzii dacă obiectul expertizei depăşeşte limitele cunoştinţelor de specialitate sau dacă materialele ce i-au fost puse la dispoziţie nu sînt suficiente pentru prezentarea concluziilor, comunicînd în scris organului care a dispus cercetarea (expertiza), cu indicarea motivelor respective;

d) să prezinte concluzii nu doar cu referire la întrebările puse, ci şi la alte circumstanţe care ţin de competenţa sa şi care au fost constatate în urma cercetărilor efectuate;

e) să exercite alte drepturi prevăzute de legislaţia în vigoare [1].

Literatura de specialitate menţionează că expertul are şi alte drepturi la efectuarea expertizei vamale, cum ar fi:

- să indice în actul întocmit opinia sa separată, dacă aceasta nu coincide cu părerea experţilor participanţi la expertiză;

- să reziste influenţelor externe la emiterea opiniei în cazul expertizei date;

- să ceară de la administraţia laboratorului asigurarea unor condiţii necesare pentru activitate legate nemijlocit de specificul activităţii expertului,

- să fie independent, urmînd să-şi recunoască greşelile şi să le corecteze la timp [10, p. 238].

Constatăm că în Codul vamal al Republicii Moldova nu sînt prevăzute toate drepturile şi obligaţiile expertului, ceea ce poate duce la o confuzie în procesul desfăşurării activităţii lui. Respectiv, se cere completarea articolului 202^{13} al Codului vamal cu un şir de drepturi şi obligaţii menţionate.

Atragem atenţia că, spre deosebire de legislaţia Federaţiei Ruse, în legislaţia Republicii Moldova nu sînt prevăzute drepturile declarantului la efectuarea expertizei. În Codul vamal al Federaţiei Ruse, în art. 382 sînt expuse drepturile declarantului, ale altor persoane care deţin competenţe în legătură cu mărfurile şi mijloacele de transport, ale reprezentanţilor acestora, şi anume:

- să declare recuz motivat expertului;

- să prezinte o cerere pentru numirea expertului;

- să prezinte o cerere cu întrebări suplimentare pentru expert, pentru a primi răspuns la ele;

- să fie prezent, cu permisiunea organului vamal care a iniţiat expertiza, în timpul examinării şi să dea explicaţii;

- să preleve probe şi mostre în condiţiile prevăzute;

- să ia cunoştinţă de concluziile expertului sau de imposibilitatea

de a da un aviz şi de a lua o copie a acestei concluzii sau aviz;

- să solicite o expertiză repetată sau suplimentară [15].

Consemnăm necesitatea prevederilor de acest fel în legislaţia noastră, deoarece ar reduce posibilitatea încălcărilor legislaţiei în vigoare atît din partea expertului, cît şi din partea declarantului.

După efectuarea cercetărilor necesare, expertul întocmeşte un raport scris (tipărit, clar, fără corectări şi abrevieri), pe care îl confirmă prin semnătura sa şi prin aplicarea sigiliului instituţiei respective.

În concluziile sale, expertul trebuie să dea un răspuns argumentat, laconic, concret şi întemeiat, avînd la bază date incontestabile şi obiective. Răspunsul trebuie să fie clar, încît să nu apară necesitatea solicitării unor explicaţii suplimentare. Este important ca şi conţinutul, şi rezultatele expertizei să fie clare inclusiv persoanelor care nu au cunoştinţe speciale [14, p. 307].

Rapoartele emise de expertul din laboratorul vamal sînt apreciate, în conformitate cu legislaţia în vigoare, sub aspectul exactităţii, obiectivităţii şi plenitudinii cercetărilor, precum şi al eficienţei şi caracterului fundamental al metodelor de cercetare folosite la efectuarea expertizei.

La emiterea deciziilor organelor vamale, rezultatele şi concluziile cuprinse în actele emise de laboratorul vamal prevalează faţă de informaţiile sau actele emise de alte instituţii de expertiză sau experţi, precum şi faţă de alte documente care conţin informaţii referitoare la caracteristicile fizico-chimice sau proprietăţile mărfurilor, în cazul în care acestea sînt contradictorii [3, p. 30].

Dacă în procesul efectuării expertizei expertul constată circumstanţe ce pot prezenta interes pentru cauză, dar cu privire la care nu i s-au pus întrebări, el are dreptul să le menţioneze în raportul său [12, p. 261].

La raportul expertului se anexează fotografii, schiţe, grafice şi alte materiale rămase de la efectuarea cercetării (expertizei), ce confirmă concluziile expertului [1]. În cazul în care materialele prezentate nu au fost suficiente sau întrebările formulate nu ţin de competenţa expertului, ori nivelul ştiinţei şi practica expertizelor nu permit formularea răspunsurilor la întrebările puse, expertul va argumenta în raportul său imposibilitatea de a răspunde la toate sau la unele întrebări dintre cele ce i-au fost puse.

Raportul sau declaraţia expertului privind imposibilitatea prezentării concluziei se remite imediat organului vamal sau organului care a ordonat cercetarea (expertiza), dar nu mai tîrziu de 3 zile de la primirea cererii sau ordonanţei de efectuare a cercetării (expertizei) [2].

În acelaşi timp, dacă rezultatele expertizei efectuate s-au dovedit a fi insuficient de clare sau incomplete, poate fi dispusă efectuarea unei expertize suplimentare. Aceasta poate fi efectuată de către acelaşi expert sau de un alt expert [14, p. 306].

În cazul în care concluziile expertului nu sînt întemeiate, există îndoieli în privinţa lor sau a fost încălcată ordinea de efectuare a cercetării (expertizei), poate fi dispusă efectuarea unei expertize repetate, care în aceste cazuri se efectuează de către un alt expert sau de o comisie de experţi. La efectuarea expertizei repetate se poate pune şi problema autenticităţii metodelor utilizate anterior. Întrebările la expertiza repetată pot fi identice cu cele puse la expertiza iniţială sau pot cuprinde doar acele întrebări răspunsul la care a ridicat îndoieli, însă pot fi stabilite şi întrebări suplimentare.

Experţii care au efectuat expertiza anterioară pot oferi altui expert sau comisiei de experţi explicaţii, dar nu au dreptul să participe la efectuarea investigaţiilor şi la finalizarea concluziilor. În caz de dezacord între experţii care au participat la expertiză, fiecare dintre ei formulează concluziile proprii [11, p. 251]. La finalizarea expertizei, probele şi mostrele se restituie proprietarului, cu excepţia cazurilor cînd aceste probe şi mostre urmează a fi nimicite sau utilizate, sau în cazul în care costul restituirii este mai mare decît valoarea lor.

Concluzii. Subliniem faptul că în Codul vamal al RM nu este determinat statutul raportului de expertiză pentru scopuri vamale. Este stabilit că organele vamale, la adoptarea hotărîrii, examinează rapoartele experţilor privind rezultatele expertizei întreprinse atît la iniţiativa organului vamal, cît şi la iniţiativa declarantului sau a altei persoane cointeresate [1]. Din aceasta rezultă că organul vamal nu este în drept să ignore avizul expertului, dar nici nu este obligat să-şi întemeieze hotărîrea în baza acestui raport [14, p. 308].

Conform directivei UE în domeniul vamal, în toate ţările-membre, pe lîngă serviciile vamale, sînt create laboratoare cu acelaşi nivel de dotare. În cele 28 de ţări-membre ale UE, în prezent activează 87 de laboratoare vamale [4, p. 8].

Totodată, Republica Moldova urmează să ia în consideraţie recomandările „Customs Blueprints”, ce reprezintă un document elaborat de Comisia UE, cuprinde stan-

darde şi cele mai avansate practici în domeniul vamal şi se recomandă a fi utilizat în vederea evaluării gradului de compatibilitate a sistemului vamal naţional cu standardele UE [5, p. 6]. Acest document este conceput ca un îndrumar şi este un instrument foarte util pentru elaborarea documentelor de politici şi lansarea reformelor în sistemul vamal naţional. Deoarece la elaborarea documentului s-a ţinut cont de recomandările OMV, implementarea acestuia asigură ajustarea activităţii vamale la standardele internaţionale.

De-a lungul timpului, rolul laboratoarelor vamale a evoluat cu schimbări în mediul comercial şi nu mai este vorba doar despre aspectele vamale clasice (taxe vamale, accize etc.). Folosind capacităţile laboratorului vamal, colaboratorii vamali percep cu mai mare acurateţe drepturile de import/export al bunurilor, identifică mai rapid transporturile de mărfuri periculoase sau de contrabandă, produsele supuse accizelor, reduc numărul cauzelor de fraude vamale [6, p. 2].

Referinţe bibliografice

1. Codul vamal al Republicii Moldova, nr. 1149-XIV din 20.07.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, ediţie specială din 01.01.2007.

2. Ordinul Serviciului Vamal nr. 199-O din 24.05.2010 cu privire la aprobarea Instrucţiunii privind prelevarea probelor şi efectuarea cercetărilor (expertizei) mărfurilor în scopuri vamale. http://www.customs.gov.md/ro/content/directia-cercetarea-si-expertiza-marfurilor-laboratorul-vamal

3. Pojoga Ş. Laboratorul Serviciului Vamal: primii paşi de activitate. În: Revista „Vama", publicaţie periodică a Serviciului Vamal, martie/aprilie 2009, nr. 2(9), p. 30-33.

4. Practica internaţională a laboratoarelor vamale. În: Revista „Vama", publicaţie periodică a Serviciului Vamal, iulie/septembrie 2014, nr. 3(37), p. 8-11.

5. Recomandările „Customs Blueprints" privind laboratoarele vamale. În: Revista „Vama", publicaţie periodică a Serviciului Vamal, iulie/septembrie 2014, nr. 3(37), p. 6-7.

6. Rolul laboratorului vamal în efectuarea controlului vamal. În: Revista „Vama", publicaţie periodică a Serviciului Vamal, iulie/septembrie 2014, nr. 3(37), p. 2-5.

7. Адриашин Х.А., Свинухов В.Г., Балакин В.В. Таможенное право. Учебник. Москва: Магистр ИНФРА-М, 2010, 368 с.

8. Горбухов В.А. Таможенное право России. Учебное пособие. Москва: Омега-Л, 2012, 200 с.

9. Завражных М.Л. Таможенное право России. Учеб. пособие, 4-е изд. Москва: Омега-Л, 2011, 207 с.

10. Основы таможенного дела. Учебник. Под редакцией В.Г. Драганова. Москва: ОАО Изд-во Экономика, 1998, 687 с.

11. Таможенное дело. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Юриспруденция», под. ред. Эриашвили Н.Д. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2011, 375 с.

12. Таможенное право. Учебник для вузов. Под ред. Рассолова М.М., Эриашвили Н.Д. 2-е изд. перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2005, 384 с.

13. Таможенное право. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Юриспруденция» и «Таможенное дело». Под ред. Рассолова М.М., Эриашвили Н.Д. 5-е изд. перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2010, 463 с.

14. Таможенное право. Учебник. Отв. ред. Ноздрачев А.Ф. Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. Москва: Волтерс Клувер, 2007, 688 с.

15. Таможенный кодекс Российской Федерации от 28.05.2003 № 61-ФЗ. Принят Государственной Думой 25 апреля 2003 года. Одобрен Советом Федерации 14 мая 2003 года. http://www.tks.ru/codex/

16. Халипов С.В. Таможенное право. Учебник, 5-е изд., переработ. и доп. Москва: Юрайт, 2011, 396 с.

17. https://dexonline.ro/definitie/specialist